

INVENTARISATIEMETHODE POUTSMA

Inleiding

Waarom het beheer van populaties reeën ?

1. de veranderde maatschappelijke denkbeelden
2. de veranderde politieke standpunten
3. de invoering van de Flora-en faunawet

De Flora-en faunawet:

1. Geeft bescherming aan in het wild levende planten-en diersoorten. (het ree is een beschermd diersoort)
2. Stelt dat alle in het wild levende planten -en diersoorten in principe met rust moeten worden gelaten.
3. Stelt dat er rekening moet worden gehouden met de intrinsieke waarde van het dier. Hieronder verstaat men de eigen waarde en het zelfbeschikkingsrecht van een dier.
Stelt dat er een zorgplichtbepaling is die over het welzijn waakt. Artikel 2.1.-Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. (art.2.1.)

Het nieuwe faunabeleid is in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid en is erop gericht om belangrijke schade te voorkomen en schade te bestrijden. Ook moet onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren worden voorkomen en bestreden.

Onder de Flora-en faunawet is het ree een beschermd inheemse diersoort, geen bejaagbaar wild!

Ontheffingen

Er kunnen ontheffingen worden verleend en de basis hiervoor zijn:

1. Voorkoming van belangrijke schade aan gewassen
2. Openbare veiligheid
3. Voorkoming aan schade aan flora en fauna
4. Voorkoming en bestrijding van onnodig lijden van dieren

De ontheffingen worden in beginsel alleen verleend aan een door de Provincie erkende faunabeheereenheid.

Reeënbeheerplan

De overheid gaat ervan uit dat een faunabeheerplan is gericht op duurzaam beheer van diersoorten.

De overheid vraagt aan de beheerders:

1. Een onderbouwing van een duurzaam beheer
2. De gewenste stand van de diersoort
3. De omvang en de noodzaak van handelen
4. Bij het beheer van reeën moet er een beschrijving zijn van het voedselaanbod en de relatie tussen het voedselaanbod en de grootte van de populatie moet worden toegelicht.

Welzijn van reeën

Omdat de situaties van schade aan gewassen, flora-en fauna en verkeersonveiligheid per FBE/WBE verschillen is daarvoor geen algemene standaard te geven. Ook de schade aan flora en fauna is plaatselijk verschillend. Het is aan te bevelen om uit te gaan van een duurzaam beheer van reeënpopulaties waarbij het WELZIJN centraal staat. Welzijn is meer dan de gezondheid alleen.

De veterinaire definitie voor gezondheid luidt als volgt:

- afwezigheid van ziekten
- afwezigheid van gedragsafwijkingen
- plaatsvinden van ongestoorde fysiologische processen

Bovendien bevat de Gezondheids - en Welzijnswet voor Dieren het volgende artikel:

Art. 36.3.- Een ieder is verplicht hulpbehoevende dieren de nodige zorg te verlenen.

Dit geldt niet alleen voor gehouden dieren, maar voor alle dieren! Het benadelen van de gezondheid of het welzijn van een dier is strafbaar !

OPZET VAN DE METHODE

Het beheer van reeënpopulaties in deze methode vindt plaats op grond van art.67 & 68 en artikel 10 sub.I Besluit Faunabeheer van de Flora-en faunawet en artikel 36.3 uit de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren. Om inzicht te krijgen in het welzijn van de populatie reeën moet een inventarisatieplan worden opgesteld.

Er wordt uitgegaan van de vraag:

WELKE RELATIE BESTAAT ER TUSSEN HET VOEDSELAANBOD EN HET WELZIJN VAN REEËN IN EEN BEPAALD GEBIED?(draagkrachtbepaling)

Biologische argumenten

Uit de definitie over de veterinaire gezondheid is gekozen voor het ongestoord plaatsvinden van fysiologische processen. De voeding en de spijsvertering zijn dergelijke processen.

Tegelijkertijd wordt hiermee voldaan aan de vraag van de overheid om het voedselaanbod en de relatie tussen het voedselaanbod en de reeën aan te geven. Hiervoor wordt het thema VOEDING gekozen. Het voedselaanbod, zowel kwalitatief als kwantitatief, kan met deze methode in het terrein worden bepaald. Bij de inventarisatie wordt gebruik gemaakt van de voedselstrategie van reeën. Aan reeën uit het gebied is vast te stellen op welke wijze ze gebruik hebben gemaakt van het voedselaanbod. Vaak wordt er veel waarde gehecht aan de uitslag van tellingen van reeën, maar het is gebleken dat met tellingen het juiste aantal reeën niet is vast te stellen. Ook zijn de aanwas, de sterfte, de emigratie en de immigratie niet nauwkeurig te bepalen. Deze onzekere getallen zijn dan ook een onvoldoende basis voor een beheerplan. Bovendien is er bij beheerplannen, die uitgaan van tellingen en aannames, geen terugkoppeling waaruit blijkt welke effecten de genomen maatregelen hebben gehad.

Dit voorstel is geen BEHEERPLAN, maar een INVENTARISATIEPLAN. Alvorens er wordt overgegaan tot het nemen van maatregelen moeten er eerst betrouwbare gegevens worden verzameld.

Andere meetpunten die wel betrouwbare gegevens opleveren zijn b.v de groei van de dieren, de gewichten, de conditie en het reservevetgehalte van de reeën in een gebied.

Het is daarom noodzakelijk dat ook de gevolgen van het ingrijpen nadien gemeten kunnen worden.

Kalveren als indicatoren

De voorkeur om te meten in de kalverklasse ligt voor de hand. Kalveren zijn producten van hun omgeving. Door deze jaarklasse te meten wordt het directe verband tussen het voedselaanbod en hun welzijn(groei,gewichten en conditie) in dat terreingedeelte bepaald. Vanaf 1 januari tot 15 maart worden de kalveren 'at random' verzameld. Dit blijkt een gunstig jaargetijde omdat hun groei dan in een 'stand still' is gekomen. 'At random' bemonsteren is alleen mogelijk in goed overleg met de reeënjagers van de FBE/ WBE. De selectie vindt niet plaats volgens de norm 'slechte en goede kalveren' maar van volgorde van tegenkomst. Hierover worden duidelijke afspraken gemaakt. Het is van belang om tot een gemiddelde te komen van deze jaarklasse. Alleen zo'n monster geeft een representatieve indruk van het welzijn van deze jaarklasse.

Samenvatting

Samenvattend kunnen de volgende uitgangspunten worden geformuleerd:

- I. In cultuurlandschappen zijn reeën voor hun welzijn afhankelijk van de mens. Nederlanders, hebben overeenkomstig de Flora-en faunawet, art.2.1. en de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren, art.36.3, een zorgplicht voor de in ons land voorkomende reeën.
- II. Het welzijn van reeën kan goed worden bepaald door de groei en de conditie van één bepaalde leeftijdsgroep binnen een populatie te meten.
- III. De levensomstandigheden kunnen worden bepaald door metingen in het leefgebied te verrichten. De groei en de conditie worden gemeten aan kalveren gedurende de wintermaanden. Deze bepalingen worden gedaan aan dieren die uit de populatie worden verwijderd.
- IV. Het voedselaanbod wordt bepaald door metingen in het terrein te verrichten.
- V. De verwijdering van dieren uit de onderzoeksgroep zal 'at random' en op verantwoorde wijze geschieden.
- VI. Om op een verantwoorde wijze het welzijn vast te stellen moeten de metingen minimaal vijf jaren achtereenvolgend worden uitgevoerd.(duurzaam populatiebeheer).

WERKWIJZE

DE INVENTARISATIE

HET VOEDSELAANBOD (VEGETATIE)

Met het bepalen van het voedselaanbod wordt rekening gehouden met de voedselstrategie van reeën. Deze strategie geeft aan dat de energiebehoefte van reeën gedurende het jaar schommelingen ondergaat. Geschikte tijdstippen voor de opname van het voedselaanbod zijn de maanden april, mei en juni. Gedurende deze tijd is de behoefte aan voedsel groot. Het verdient aanbeveling om daarnaast in de herfst de mastproducerend bomen en de teelt van gewassen, die gedurende de wintermaanden te velde staan, ook in de voedselaanbodkaart aan te geven.

VOEDSELPLANTEN EN KWALITEIT

1. de plantendelen moeten bereikbaar zijn (1-120 cm)
2. de plantendelen moeten licht verteerbaar zijn
3. er moet een grote variatie aan plantensoorten in het gebied voorkomen

VOEDSELPLANTEN EN KWANTITEIT

De hoeveelheid plantenvoedsel moet worden vastgesteld. Hiervoor wordt de bedekkingsgraad van het bereikbare geschikte plantendek ingeschat. Terreingedeelten kunnen op grond van deze inventarisatie als volgt worden ingedeeld :

GOED

Terreingedeelten waar meer dan 60% van de bodem wordt bedekt door geschikte voedselplanten, worden als GOED gewaardeerd.

MATIG

Terreingedeelten waar 30-60% van de bodem wordt bedekt door geschikte voedselplanten, worden als MATIG gewaardeerd.

SLECHT

Terreingedeelten waar 0-30% van de bodem wordt bedekt met geschikte voedselplanten worden als SLECHT gewaardeerd.

De op deze wijze gekwalificeerde terreingedeelten worden in een voedselaanbodkaart aangegeven.

INVENTARISATIE VAN REEËN

TELLINGEN

Tellingen van reeën worden vaak gezien als een belangrijk meetpunt bij het beheer. De getelde reeën geven echter geen inzicht in het werkelijke aantal reeën dat in het gebied leeft. Het is bekend dat hierbij grote fouten worden gemaakt, die variëren tussen 30% en 300 %. Bovendien geeft het getelde aantal geen inzicht in de relatie tussen het voedselaanbod en de reeën. Toch kunnen tellingen bruikbare gegevens opleveren over de verspreiding van de dieren over het gebied in de loop van het jaar. Daarnaast kan enig inzicht worden verkregen in de effectieve reproductie uit de verhouding volwassen geiten : kalveren.

Aan continue tellingen, enige malen per week, gedurende het gehele jaar, wordt de voorkeur gegeven boven incidentele tellingen zoals b.v. tellingen tijdens drie achtereenvolgende schemerperiodes in het voorjaar. Tijdens het uitvoeren van de tellingen moet rekening worden gehouden met het tijdstip van de dag, het jaargetijde, de wijze waarop wordt geteld en de kwaliteit van de tellers. Het exacte aantal reeën kan ook hiermee niet worden bepaald. Het hoogste aantal getelde reeën moet als minimumbestand worden beschouwd.

De tellingen worden regelmatig over het jaar verdeeld en per jachtveld uitgevoerd b.v. twee tellingen per week. De telformulieren worden verwerkt. Dubbeltellingen worden verwijderd.

De gezamenlijke seizoen-telgegevens worden op de voedselaanbodkaart ingetekend. Hierdoor krijgt men niet alleen inzicht in het aantal, de reproductie en de geslachtsverhouding, maar ook over de verspreiding van de reeën over het gebied gedurende het jaar. De uitkomsten van de tellingen moeten als indicaties worden beschouwd en niet als absolute waarden.

De uitkomsten, die tellingen opleveren, mogen niet als enig gegeven worden gebruikt voor het opstellen van een beheerplan, want er is geen inzicht in de relatie tussen het voedselaanbod van het terrein en de omvang en het welzijn van de populatie reeën.

ANDERE MEETPUNTEN

Het is daarom van belang om andere meetpunten te gebruiken.

Voor de toestand waarin reeën gedurende de wintermaanden verkeren geeft informatie over de relatie voedselaanbod/welzijn reeën. Gedurende de wintermaanden, wanneer geschikte voedselplanten schaars zijn, wordt de stofwisseling verlaagd. In de voorjaar en ook in oktober en november wordt er meer voedsel opgenomen dan er op dat ogenblik wordt verbruikt. De voorjaars-eetpiek correspondeert met het aanzuiveren van energietekorten die tijdens de wintermaanden zijn ontstaan. Tijdens de herfst-eetpiek wordt extra opgenomen energie als lichaamsvet opgeslagen.

Aan levende reeën in het veld is tijdens de wintermaanden de conditie moeilijk vast te stellen. Daarom is het noodzakelijk dat voor bemonstering enig reeën worden geschoten. De leeftijdsgroep die de meeste informatie oplevert is die van de kalveren, omdat deze dieren in het gebied zijn opgegroeid.

METINGEN AAN DODE REEËN GEDURENDE DE WINTERMAANDEN

Vooropgesteld wordt dat de kalveren steekproefsgewijs uit de leeftijdsgroep wordt geschoten. Dit betekent dat bijvoorbeeld het eerste, het derde en het vijfde waargenomen kalf wordt geschoten. Dit ongeacht zijn uiterlijke verschijningsvorm. Daarbij moet worden opgemerkt dat de selectie van deze dieren als volgt gebeurt. De selectie van een kalf bij meerdere leeftijdgenoten gebeurt altijd van links naar rechts. Dit om te voorkomen dat bij voorkeur slecht ontwikkeld kalveren worden geselecteerd. Uitkomsten van metingen van dergelijke dieren leveren dan een vertekend beeld op van deze leeftijdsgroep.

BEPALING VAN HET GEWICHT

Hiervoor wordt het ontweide gewicht bepaald. Voor het vaststellen van het ontweid gewicht worden reeën ontdaan van het hart, de longen, het middenrif, het maagdarmkanaal, de lever, de milt, de nieren en de geslachtsorganen. De huid, de kop en de poten worden wel meegewogen. Het unster, liefst met een digitale aflezing, wordt zodanig aan een vastpunt bevestigd dat het ree tijdens de weging 'vrij' hangt.

BEPALING VAN DE GROEI

Dode reekalveren leveren zeer bruikbare gegevens op voor de bepaling van de groei. Hiervoor worden enige lichaamsafmetingen geregistreerd. De romplengte en de borstdiepte komen in aanmerking. De lengte van de romp wordt gemeten met een grote schuifmaat, waarop een maatverdeling is aangebracht. Het dier wordt daarvoor op een vlakke ondergrond neergelegd. De romp wordt zodanig tussen de meetvlakken van de schuifmaat gebracht zodat het ene einde tegen het borstbeen rust en het andere tegen het zitbeen. De meetvlakken worden naar elkaar toegeschoven tot er weerstand wordt gevoeld. De ruglijn van het dier moet tijdens de meting recht blijven. Door de ree met de rugzijde tegen een vast voorwerp aan te leggen kan kromming van de rug worden voorkomen.

De borstdiepte wordt met dezelfde schuifmaat gemeten. De meetplaats ligt hier vlak achter één van de voorpoten. Voor de goede orde moet worden opgemerkt dat alle metingen worden verricht aan reeën die nog niet zijn ontweid!

Met de resultaten van de metingen van de romplengte en de borstdiepte kan de GROEI worden vastgesteld.

het **GROEIGETAL = 0.1 x ROMPLENGTE x BORSTDIEPTE**

BEPALING VAN DE CONDITIE

Met de romplengte, de borstdiepte en het ontweide gewicht kan de conditie van reeën worden vastgesteld.

het **CONDITIEGETAL = 0.1 x het GROEIGETAL x het ONTWEIDE GEWICHT**

BEPALING VAN HET BEENMERGVETPERCENTAGE

Voor de bepaling van de overlevingskansen gedurende de wintermaanden wordt het beenmergvetpercentage van het opperarmbeen bepaald. Dit beengedeelte wordt voorzichtig verwijderd, dit om het wildbraad zo weinig mogelijk te beschadigen. Het beenmergvetgehalte wordt door de Stichting Reeënonderzoek Nederland bepaald.

BEPALING VAN HET AANTAL EMBRYO'S BIJ DRACHTIGE GEITEN

- Het aantal embryo's wordt vastgesteld.
- Het geslacht van de embryo's wordt vastgesteld.

BEPALING VAN DE LEEFTIJD VAN REEËN

Aan de hand van slijtage van gebitselementen wordt de leeftijd van de ree vastgesteld. Hiervoor moet een halve onderkaak worden ingeleverd.

WELKE INFORMATIE LEVEREN DEZE GEGEVENS OP t.a.v. HET BEHEER ?

Altijd worden de verkregen gegevens van de kalveren vergeleken met eerdere uitkomsten van metingen aan kalveren uit het gebied en uit soortgelijke terreinen. Duiden de uitkomsten op een slechte groei, een slechte conditie, lage gewichten en een laag beenmergvetgehalte, dan betekent dit dat de relatie tussen het voedselaanbod en de reeën in het gebied SLECHT is. De welzijnsindicator staat hier op rood! Nu zullen er, na zorgvuldig overleg, maatregelen moeten worden genomen.

Alvorens dat te doen moet men zich afvragen of er wel 'at random' is bemonsterd. De kaarten met het voedselaanbod zullen nauwkeurig moeten worden bestudeerd. Ook is het van belang om de telgegevens nader te analyseren. Niet alleen de aantallen reeën, maar ook de verspreiding van de dieren zijn van belang.

Kloppen alle gegevens, dan moet er worden gedacht aan een bijstelling van de aantalregulering. Hierbij wordt uitgegaan van de telgegevens. Het afschotpercentage wordt door de reewildcommissie van de FTB/WBE vastgesteld.

NATUURLIJK REEËNBEHEER

Om de kern van de populatie te ontzien is het aan te bevelen om bij het uitvoeren van beheermaatregelen vooral kalveren en jaarlingen te schieten. Daarnaast is het van belang om het afschot van volwassen reeën vooral in met 'SLECHT' aangeduide terreingedeelten uit te voeren. Volwassen reeën in met 'GOED' aangemerkte terreingedeelten dienen te worden ontzien. Dit is het fokmateriaal dat zich door natuurlijke selectie in de top van de populatie heeft gevestigd. De lager in rangorde staande dieren zijn uitgeselecteerd en verdreven naar terreingedeelten met minder overlevingsmogelijkheden. Dit is een vorm van **NATUURLIJKE SELECTIE!**

Door ieder jaar de kalveren te bemonsteren houdt men de vinger aan de pols. Deze bemonstering is als het ware een terugkoppeling om te controleren of de maatregelen het juiste effect hebben gehad.

DEZE METHODE GETOETST AAN DE EISEN VAN DE WETGEVING

1. Schade aan gewassen voor iedere FBE/WBE verschillend
2. Schade aan flora en fauna voor iedere FBE/WBE verschillend
3. Verkeersveiligheid/valwild voor iedere FBE/WBE verschillend
4. Doel van het reeënbeheer - in deze methode
5. Draagkrachtberekening - in deze methode
6. Gewenste populatiegrootte - in deze methode
7. Aantallen reeën - in deze methode
8. Voedselaanbod - in deze methode
9. Kaarten - in deze methode
10. Seizoensverspreiding - in deze methode
11. Afschot - naar aanleiding van deze methode

Vanwege de zorgplicht is het noodzakelijk gegevens te verzamelen over het niveau van leven van populaties reeën in cultuurlandschappen. Met deze gegevens kunnen eventueel optredende calamiteiten worden voorkomen. Daartoe dient men een methode te kiezen die past bij de diersoort. De verkregen gegevens uit de inventarisaties passen uitstekend in het beheer van populaties reeën in verschillende landschapstypen.

Met deze methode is veel ervaring opgedaan in verschillende landschapstypen zoals: Veluwe bossen; Flevo-bossen; gevarieerde loof - en naaldbossen; mozaïeklandschappen; duinlandschappen; laagveenmoerassen; uitgestrekte graslandgebieden en landbouwpolders.

Van deze gebieden zijn gegevens beschikbaar die als vergelijkingsmateriaal en richtsnoer dienst kunnen doen. Bovendien zijn er gegevens over de invloed van de interspecifieke concurrentie tussen reeën en edelherten, damherten en runderen.

Algemene noot:

Deze methode gaat uit van REEËN, hun energiehuishouding, hun voedselstrategie, hun sociale organisatie, hun populatiedynamica en hun voorkeur voor het bewonen van cultuurlandschappen. Deze methode is bij uitstek geschikt om snel inzicht te krijgen in het welzijn van een populatie reeën. Met deze methode wordt duidelijk welke invloed andere herbivoren op reeën uitoefenen.

STICHTING 'REEËNONDERZOEK NEDERLAND'